

Гладуш В.А.

професор, доктор педагогічних наук

Пархоменко М.В.

кандидат педагогічних наук

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ІНКЛЮЗИВНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема формування професійної компетентності педагога системи інклюзивної освіти. Показані основні аспекти розвитку дитини, які залишаються поза увагою студентів педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів. Розкрито сутність та значення періодів раннього та дошкільного віку як вирішальних у розвитку основних психічних процесів та функцій дитини та становленні її як особистості. Зазначено, що саме порушення мовлення супроводжують різноманітні варіанти дизонтогенезу. Обґрунтовано значення своєчасної та об'єктивної оцінки основних траєкторій розвитку дитини раннього віку, зокрема розвитку мовлення. Розглянуто важливість ігрової діяльності у розвитку дитини дошкільного віку. Обґрунтовано значення побудови системи навчання, виховання, корекції та розвитку дітей дошкільного віку в межах та на матеріалі ігрової діяльності. Доведено роль для студентів знання таких ключових аспектів розвитку дитини як: закономірностей розвитку дитини, зокрема у різні вікові періоди, починаючи від народження; провідних видів діяльності в різних соціальних ситуаціях розвитку; психічних новоутворень, розуміння їх сутності, значення.

Ключові слова: інклюзивний заклад освіти, компетентність педагога, закономірності розвитку, ранній вік, дошкільний вік, порушення мовлення, ігрова діяльність.

Пріоритетним напрямом реформування системи сучасної освіти України є упровадження інклюзивної форми навчання. Визначена тенденція обумовлює посилену увагу вчених до поглибленого вивчення особливостей загального, психічного і мовленнєвого розвитку дітей із порушеннями онтогенезу з метою забезпечення індивідуального розвитку *кожної дитини* з урахуванням її психофізичних особливостей, можливостей, здібностей, інтересів.

Система професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівця спеціальності «Спеціальна освіта» зорієнтована на формування професійних компетентностей, що забезпечать можливість здійснення ним корекційно-розвивальної, навчальної та виховної роботи з усіма суб'єктами освітнього

процесу. Ця проблема постійно обговорюється серед освітян та висвітлюється в науковій літературі¹.

Соціальне замовлення суспільства орієнтує систему освіти та педагогів, що забезпечують освітній процес, зокрема і в інклюзивному освітньому середовищі, на розвиток, виховання, навчання дітей та формування у них життєвих компетентностей, що забезпечать спроможність кожної дитини стати *суб'єктом* власного життя.

У процесі фахової підготовки студенти спеціальності «Спеціальна освіта» отримують ґрунтовні знання про основні нозологічні категорії, особливості дизонтогенетичного розвитку та відповідні уміння і навички здійснення освітнього та корекційного процесу. Не менш важливим є отримання таких знань майбутніми педагогами за іншими педагогічними спеціальностями, які так чи інакше можуть (та будуть) працювати у сфері інклюзивної освіти. Проте, доцільним буде зауважити, що окрім так званих «спеціальних знань», необхідним є знання загальних закономірностей розвитку дитини, зокрема у різні вікові періоди, починаючи від народження; знання провідних видів діяльності, психічних новоутворень, соціальної ситуації розвитку на кожному віковому етапі, розуміння їх сутності та значення.

Особливу увагу слід звернути на розуміння особливостей та значення по-перше – закономірностей розвитку дитини у *період раннього віку*, зокрема мовленнєвого розвитку у ранньому віці; по-друге – закономірностей розвитку у *період дошкільного віку*. Саме ці два аспекти, нажаль, найчастіше або залишаються поза увагою, або недооцінюються і студентами, і практиками (логопедами, дефектологами, психологами, педагогами).

Розглянемо обидва аспекти докладніше. В. Сорокіним виділені групи закономірностей порушеного розвитку. Знання педагогами основних,

---

1. ¹ Гладуш В.А. До питання формування професійної компетентності педагога інклюзивного закладу / В.А. Гладуш, Я.Ю. Баранець // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія», 2015 – № 1(9). – С. 73-80.

модально-неспецифічних, модально-специфічних та індивідуально-типологічних особливостей психічного розвитку дітей із різними варіантами дизонтогенезу дозволить по-перше правильно визначити вид нозології, по-друге – вибрати оптимальний освітній маршрут для дитини; забезпечить диференційованість процесу навчання, виховання; побудову адекватних та ефективних корекційних програм, проведення профілактики виникнення вторинних порушень ².

Зауважимо, *порушення мовлення* відносяться до модально-неспецифічних особливостей розвитку, які спостерігаються у всіх груп дітей з психофізичними вадами; це те загальне, що властиво всім варіантам дизонтогенезу, і одночасно те, що їх відрізняє від дітей із нормальним розвитком. Тож знання особливостей розвитку мовлення в онтогенезі є необхідною складовою професійного становлення педагога.

Розглянемо особливості оцінки розвитку мовлення починаючи з періоду раннього віку, а точніше, з першого року життя дитини. Чомусь, саме цей період залишається поза увагою. Стереотипне мислення, щодо початку роботи логопеда з розвитку мовлення лише у дошкільному віці й досі залишається нездоланим. Відповідно, потребує спростування та доведення до студентів, ще на етапі навчання, специфіки процедури обстеження, оцінювання (логопедичний висновок) та відповідної корекції чи заходів профілактики порушень мовлення у ранньому віці.

Проблему порушень мовлення у дітей раннього віку вивчали науковці Н. Григоренко, О. Громова, Н. Манько, О. Мастюкова, О. Приходько, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін. Зокрема, Н. Григоренко зауважує, що на першому році життя основи мовленнєвої функції лише закладаються, отже, про виявлення власне порушень мовлення говорити в цьому віці недоречно. Перший рік життя дитини розглядається вченими як домовленнєвий період, і відповідно у цей період розвитку одним з можливих проявів дизонтогенезу є

---

2. ² Сорокин В. М. Специальная психология : учеб. пособ. / В. М. Сорокин; [под ред. Л.М. Шипицыной]. – СПб.: Речь, 2003. – 216 с.

затримка домовленнєвого розвитку. У ранньому віці (на другому-третьому році життя) починається активне засвоєння дитиною мовленнєвих засобів комунікації, і порушення мовлення в цьому віці визначаються як затримка мовленнєвого розвитку. Затримка домовленнєвого і мовленнєвого розвитку може бути оцінена з точки зору відставання в формуванні мовленнєвої функції на один або кілька епікризних термінів (контрольний термін, тобто період часу, за який можна зробити висновки про розвиток дитини; це період, за який дитина здобуває нові навички). Відомо, що на першому році життя один епікризний строк становить 1 місяць. На другому році життя – 3 місяці. З 2-х до 3-х років – 6 місяців. І з чотирирічного віку епікризний термін відповідає одному року.

Науковці підкреслюють, що оцінюватися має не тільки мовлення дитини, а й пізнавальний, соціальний, руховий розвиток. В процесі оцінки розвитку необхідно враховувати, наскільки гармонійно протікає домовленнєвий і мовленнєвий розвиток дитини: чи відбувається він плавно або стрибкоподібно, наскільки стійкі сформовані навички, спостерігається стабільна динаміка їх засвоєння чи можливе повернення на попередні етапи розвитку, обумовлене впливом будь-яких негативних впливів і чинників. Особливу увагу слід приділяти формі прояву затримки мовленнєвого розвитку: чи є вона єдиним показником дизонтогенезу при нормальному становленні інших ліній розвитку (соціального, пізнавального, рухового), або спостерігається при рівномірному характері порушень в інших сферах (рухової, сенсорної, емоційної тощо), або являє собою виражену затримку мовленнєвого розвитку при парціальних порушення інших психічних функцій, а може бути проявом у структурі складного дефекту. Слід зазначити, що затримка мовленнєвого розвитку в ранньому віці може мати як темповий, так і стійкий характер; при цьому стійке відставання в розвитку мовлення в більш старшому віці досить часто

проявляються як мовленнєве порушення первинного або вторинного характеру³.

Ю. Разенкова виділяє затриманий розвиток, який включає в себе затримку темпів розвитку і власне затримку розвитку. Затримка темпів розвитку передбачає, що дитина відстає від свого однолітка, який нормально розвивається тільки за темпами формування психічних процесів і мовлення; затримка зумовлена уповільненням темпу дозрівання мозкових структур і їх функцій при відсутності якісних змін у центральній нервовій системі. Затримка розвитку передбачає, що у дитини якісно погіршується формування психічних процесів і мовлення, а також те, що вона відстає від свого однолітка, який нормально розвивається за строками формування цих процесів. За ступенем вираженості затриманий розвиток передбачає поділ на легку затримку, значну (середню) затримку, грубу (важку) затримку.

Про легку затримку розвитку свідчить той факт, що становлення вікових навичок відбувається пізніше не більше ніж на один-два епікризних строки. При цьому відмічається тенденція до поступового скорочення тимчасового дефіциту по мірі росту і корекції.

При затримці середньої тяжкості – відставання на два-чотири епікризних строки, тимчасовий дефіцит становлення вікових навичок не має тенденції до скорочення, а іноді і наростає разом із ускладненням функцій, які формуються. Навички, які з'являються неповноцінні або мають якісні особливості.

Важка затримка розвитку характеризується вираженим тимчасовим дефіцитом становлення вікових навичок, що перевищує п'ять-шість епікризних строків, і неухильно зростаючим відставанням у міру зростання дитини. Вікові функції або не з'являються, або рудиментарні і грубо змінені⁴.

---

3. ³ Григоренко Н.Ю. Специфика работы учителя-логопеда в процессе оказания ранней комплексной помощи детям с отклонениями в развитии и их семьям на базе ДООУ / Н. Ю. Григоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2011. – № 18. – С. 47 – 51.

4. ⁴ Разенкова, Ю.А. Логопедическое обследование [Электронный ресурс] / Ю.А. Разенкова

Тож, довівши до студентів-дефектологів та студентів-педагогів важливість принципу ранньої діагностики та корекції, сформувавши знання особливостей дизонтогенезу та онтогенезу мовлення у ранньому віці, можна сформувати передумови готовності фахівця до диференціальної діагностики порушеного розвитку з раннього віку. С. Миронова відзначає, що надзвичайна пластичність мозку у ранньому віці, його особлива сприйнятливність до зовнішніх впливів робить поєднання компенсаторних можливостей організму з правильно організованим психолого-педагогічним супроводом у ранньому віці не тільки фактором, що забезпечить попередження виникнення вторинних порушень, а й може повністю нейтралізувати вплив первинного порушення на хід психофізичного розвитку дитини і є потужним чинником профілактики соціальної дезадаптації⁵.

Особливої уваги заслуговує також період дошкільного віку. Це обумовлено у першу чергу тим, що саме дошкільний вік визначається науковцями як сензитивний період для формування та розвитку основних психічних процесів в онтогенезі, зокрема, мовлення. Пошуки науковців та практиків спрямовані на винайдення ефективних шляхів та методів корекції у цей період розвитку дитини. У роботах С. Коноплястої, Є. Соботович, В. Тарасун, В. Тищенко, М. Шеремет та інших вчених представлені особливості та закономірності розвитку та корекції мовлення. Означені дослідження дозволяють встановити оптимальні підходи до визначення змісту, форм, методів, принципів та прийомів корекційного навчання, розширення мовного та мовленнєвого досвіду, активізації пізнавальних здібностей дошкільників. Важливе значення в процесі розвитку мовлення науковці надають принципу діяльнісного підходу, у відповідності до якого мовлення розглядається як

// Альманах Інститута коррекційної педагогіки. – 2001. – Альманах №4. – Електрон. ст. – Режим доступу: <http://alldef.ru/ru/articles/almanah-4/logopedicheskoe-obsledovanie-deti-siroty-konsultirovanie>

5. ⁵**Миронова С.П.** Педагогічна допомога дитині раннього віку з особливостями психофізичного розвитку / С.П. Миронова // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 5. – С. 65-72.

діяльність із властивою їй структурною організацією, та у відповідності до якого розвиток мовлення має відбуватися в діяльності.

Більшість досліджень, присвячених вивченню проблеми розвитку, формування та корекції мовлення, розглядають ігрову діяльність як один з найефективніших засобів досягнення корекційно-виховної мети (О. Боряк, Г. Волкова, М. Лепетченко, З. Ленів, Н. Манько, І. Марченко, О. Мастюкова, С. Миронова, Н. Чередніченко, Л. Усачова та ін.).

Особливе місце у організації процесу навчання, виховання та розвитку дитини дошкільного віку, як із нормальним, так із порушеним розвитком, науковці відводять ігровій діяльності. Гра як провідний вид діяльності дошкільника ⁶ викликає якісні зміни в психіці дитини, забезпечує формування та розвиток тих психічних новоутворень, які дозволяють дитині перейти на якісно новий щабель розвитку, оволодіти новим, більш складним видом діяльності.

Вітчизняні педагоги та психологи (Л. Виготський, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн, О. Усова та ін.) відзначають, що гра – один з видів дитячої діяльності, що є природнім станом, потребою дитячого організму; вона створює позитивне емоційне тло, на якому всі психічні процеси протікають найбільш активно. Тож, чому ігрова діяльність у організації освітнього процесу використовується найчастіше у вигляді окремих прийомів?

Л. Виготський відношення гри до розвитку порівнював із відношенням навчання до розвитку. Вчений зазначав, що гра є джерелом розвитку, саме «гра створює зону найближчого розвитку дитини. У грі дитина завжди вище свого середнього віку, вище своєї повсякденної поведінки; вона нібито на голову вище самої себе. Гра у кондесованому вигляді містить у собі, як у фокусі

---

6. ⁶ Лепетченко М. В. Інценування казки як засіб формування здатності до творчого самовираження у дошкільників із порушеннями мовлення / М. В. Лепетченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія : Пед. науки. – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Ч. II. – № 10 (197) травень 2010 р. – С. 174 – 183.

збільшувального скла, всі тенденції розвитку; дитина у грі нібито намагається зробити стрибок над рівнем своєї звичайної поведінки»⁷.

Як явище поліфункціональне, тобто таке, що здійснює виховну, навчальну й інші функції, гра визначається науковцями як ключовий засіб розвитку особистості дитини й найважливіший фактор соціалізації особистості (Ю. Аркін, Л. Артемова, Л. Виготський, Д. Ельконін, О. Запорожець, М. Каган, І. Кон, О. Леонтьєв, Д. Менджеричька, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, О. Усова, Г. Швайко, К. Щербакова та ін.).

У той же час, вченими доведено, що без спеціально організованого навчання гра, що забезпечить формування й розвиток психічних процесів (мислення, мовлення, уяви, пам'яті та ін.) у дітей із порушеннями психофізичного розвитку у більшості випадків самотійно не виникає. Більше того, якщо розглядати стихійне виникнення спільної ігрової діяльності дітей із порушеним розвитком та дітей із нормальним розвитком, очевидно стає проблема організації їх спільної гри, що була б корисною як для однієї категорії дітей, так і для іншої. Саме тому необхідним є систематичне, цілеспрямоване навчання дошкільників із порушеннями у розвитку ігрової діяльності, а у подальшому – організація ігрової діяльності дітей, що враховуватиме індивідуально-психологічні особливості обох означених категорій дітей. Адже саме в грі діти опановують систему соціальних відносин, вчаться сприймати, розуміти один одного, взаємодіяти, бути суб'єктами власного життя.

Отже, педагог інклюзивного закладу освіти має забезпечити реалізацію провідної мети сучасного освітнього процесу – всебічний гармонійний розвиток особистості кожної дитини (з психофізичними порушеннями та з нормальним психофізичним розвитком), що передбачає створення оптимальних умов для формування базису особистісної культури дитини, становлення її цілісності й розкриття її здібностей, забезпечення розвитку її творчого потенціалу, виховання емоційно-ціннісного позитивного ставлення до себе й

---

7. ⁷ **Выготский Л. С.** Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Л. С. Выготский. // Вопросы психологи. – 1966. – № 6. – С. 62–76.

навколишнього світу.

Відповідно, фахівець у галузі інклюзивної освіти має опанувати системою професійних компетентностей, що будуть забезпечувати:

- розуміння ним особливостей розвитку дитини на кожному віковому етапі;
- розуміння специфіки розвитку дитини з порушеннями психофізичного розвитку;
- розуміння значення та особливостей провідного виду діяльності та соціальної ситуації розвитку на кожному віковому етапі;
- пошук рушійних чинників та створення педагогічних умов, що сприятимуть становленню суб'єктності кожної дитини.

Отже, соціальна значущість проблеми реформування системи освіти, результати наукових досліджень обґрунтовують необхідність впровадження у систему фахової підготовки здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей навчальних дисциплін, спрямованих на оволодіння ними професійними компетентностями не лише у сфері профільних дисциплін, але й таких, що забезпечать їх підготовку до роботи у інклюзивному освітньому середовищі і задля гармонізації розвитку особистості кожної дитини.

Використана література

- 1. Гладуш В.А.** До питання формування професійної компетентності педагога інклюзивного закладу / В.А. Гладуш, Я.Ю. Баранець // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія», 2015 – № 1(9). – С. 73-80.
- 2. Сорокин В. М.** Специальная психология : учеб. пособ. / В. М. Сорокин; [под ред. Л.М. Шипицыной]. – СПб.: Речь, 2003. – 216 с.
- 3. Григоренко Н.Ю.** Специфика работы учителя-логопеда в процессе оказания ранней комплексной помощи детям с отклонениями в развитии и их семьям на базе ДОУ / Н. Ю. Григоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія : зб. наук. пр. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2011. – № 18. – С. 47 – 51.
- 4. Разенкова, Ю.А.** Логопедическое обследование [Электронный ресурс] / Ю.А. Разенкова // Альманах Института коррекционной педагогики. – 2001. – Альманах №4. – Электрон. ст. – Режим доступа: <http://alldef.ru/ru/articles/almanah-4/logopedicheskoe-obsledovanie-deti-siroty-konsultirovanie>
- 5. Миронова С.П.** Педагогічна допомога дитині раннього віку з особливостями психофізичного розвитку / С.П. Миронова // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – № 5. – С. 65-72.

6. **Лепетченко М. В.** Інценування казки як засіб формування здатності до творчого самовираження у дошкільників із порушеннями мовлення / М. В. Лепетченко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія : Пед. науки. – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Ч. II. – № 10 (197) травень 2010 р. – С. 174 – 183.

7. **Выготский Л. С.** Игра и ее роль в психическом развитии ребенка / Л. С. Выготский. // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – С. 62–76.

References

1. **Vygotskij L. S.** Igra i ee rol' v psihicheskom razvitii rebenka / L. S. Vygotskij. // Voprosy psihologi. – 1966. – № 6. – S. 62–76.

2. **Gladush V.A.** Do pitannja formuvannja profesijnoї kompetentnosti pedagoga inkluzivnogo zakladu / V.A. Gladush, Ja.Ju. Baranec' // Visnik Dnipropetrovs'kogo universitetu imeni Al'freda Nobelja. Serija «Pedagogika i psihologija», 2015 – № 1(9). – S. 73-80.

3. **Grigorenko N.Ju.** Specifika raboty uchitelja-logopeda v processe okazanja rannej kompleksnoj pomoshhi detjam s otklonenijami v razvitii i ih sem'jam na baze DOU / N. Ju. Grigorenko // Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova. Serija 19. Korekcijsna pedagogika ta special'na psihologija : zb. nauk. pr. – K. : NPU imeni M. P. Dragomanova. – 2011. – № 18. – S. 47 – 51.

4. **Lepetchenko M. V.** Inscenuvannja kazki jak zasib formuvannja zdatnosti do tvorchogo samovirazhennja u doshkil'nikiv iz porushennjami movlennja / M. V. Lepetchenko // Visnik LNU imeni Tarasa Shevchenka. Serija : Ped. nauki. – Lugans'k : LNU imeni Tarasa Shevchenka. – Ch. II. – № 10 (197) traven' 2010 r. – S. 174 – 183.

5. **Mironova S.P.** Pedagogichna dopomoga ditini rann'ogo viku z osoblivostjami psihofizichnogo rozvitku / S.P. Mironova //Vihovatel'-metodist doshkil'nogo zakladu. – 2011. – № 5. – S. 65-72.

6. **Razenkova, Ju.A.** Logopedicheskoe obsledovanie [Jelektronnyj resurs] / Ju.A. Razenkova // Al'manah Instituta korekcionnoj pedagogiki. – 2001. – Al'manah №4. – Jelektron. st. –Rezhim dostupa: <http://alldf.ru/ru/articles/almanah-4/logopedicheskoe-obsledovanie-deti-siroty-konsultirovanie>

7. **Sorokin V. M.** Special'naja psihologija : ucheb. posob. / V. M. Sorokin; [pod red. L.M. Shipicynoj]. – SPb.: Rech', 2003. – 216 s.

8. **Sheremet M.K.** Pidgotovka korekcijsnih pedagogiv u vishnih navchal'nih zakladah Ukraїni / M. K. Sheremet // Zbirnik naukovih prac' Kam'janec'- Podil's'kogo nacional'nogo universitetu imeni Ivana Ogienka. Serija: social'na pedagogika. Chastina 1 / za red. O. V. Gavrilova, V. I. Spivaka. – Kam'janec'-Podil's'kij : Medobori – 2006, 2011. – Vip. 17. – S. 7–11

Гладуш В.А., К вопросу формирования профессиональной компетентности педагога заведения инклюзивного образования

В статье рассматривается проблема профессиональной подготовки педагога системы инклюзивного образования. Показаны основные аспекты развития ребенка, которые остаются вне поля зрения студентов-педагогов и педагогов системы образования. Раскрыто значение периодов раннего и дошкольного возраста как решающих в развитии основных психических процессов и функций; и в становлении личности ребенка. Указано, что именно нарушения речи сопровождают разнообразные варианты дизонтогенеза. Обосновано значение своевременной и объективной оценки основных линий развития ребенка раннего возраста, в частности развития речи. Рассмотрено значение игровой деятельности в развитии ребенка дошкольного возраста. Обосновано значение построения системы обучения, воспитания, коррекции и развития детей дошкольного возраста в рамках и на материале игровой деятельности. Показана целесообразность получения студентами-педагогами знания таких ключевых аспектов развития ребенка как: закономерности развития ребенка, в частности в разные возрастные периоды, начиная от рождения; ведущий вид деятельности,

социальная ситуация развития, психические новообразования; понимание их сущности и значения.

Ключевые слова: закономерности развития, ранний возраст, дошкольный возраст, нарушение речи, игровая деятельность.

Gladush V.A. On the issue of teacher training for inclusive educational system

The problem of teacher training for inclusive educational system is observed in the article. The main aspects of child development ignored by future teachers and teachers already practicing in the educational system are underlined. Importance of early childhood and preschool age as crucial in the development of basic mental processes and functions and in the development of child personality is revealed. It is indicated that speech disorders are accompanied with a variety of disontogenesis options. Importance of timely and objective evaluation of the main lines of a child development, including speech development is proved. The role of game activity for preschool child development is considered. The necessity in rebuilding the whole system of education, correction and development of preschool children via game activities and using their material is grounded. Advisability for future teachers' knowledge in the key aspects of child development: patterns of child development, ages differences in particular, starting from birth; leading type of activity, social situation of development, mental tumours; understanding their nature and significance is shown.

Key words: patterns of development, early age, preschool age, speech disorders, game activities.

Супровідна сторінка

Гладуш Віктор Антонович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та корекційної освіти Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (Дніпро. Україна).
viktor.gladush@i.ua

Контактний телефон: +38095-879-45-16

Пархоменко Марина Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (Дніпро. Україна).

smilemv185@gmail.com

Контактний телефон: +38095-259-19-09